

Linnéuniversitetet
Kalmar Växjö

Processbarhet i skrift

Författare: Kerstin Löfgren
Handledare: Gisela Håkansson
Examinator: Gunilla Byrman
Termin: VT 2013
Ämne: Svenska som andraspråk
Nivå: Kandidat
Kurskod: 2SS10E

Sammandrag

Det här är en studie som undersöker utvecklingsgången av vissa grammatiska strukturer i skriven text. Syftet med undersökningen är att ta reda på vad elever behärskar skriftligt när de bedöms utifrån betygsskalan EUM (ej uppnått målen), G, VG och MVG. Materialet som studien baseras på är dels texter ur Skolverkets bedömningsanvisningar för år 2011 och 2012, dels texter skrivna av elever som läser på gymnasiet program Språkintröduktion.

Som teoretisk bakgrund använder jag Processbarhetsteorin (Pienemann & Keßler 2011). Processbarhetsteorin har den mest omfattande och sammanhängande kognitiva förklaringsmodellen över interimspråkets utveckling och visar på hur och varför L2-inlärare går igenom de utvecklingsstadier de gör. Processbarhetsteorin inkluderar både morfologisk och syntaktisk utveckling och visar att olika grammatiska strukturer lärs in och utvecklas enligt ett visst mönster och att detta i ett implikationellt förhållande mellan processningsprocedurer. Dessa är fem nivåer eller procedurer som börjar med tillgång till ord/lemma, sedan följer kategori-procedur, frasprocedur, satsprocedur och till sist bisatsprocedur.

I studien framkommer det att elever som gått i ungdomsskolan har passerat högsta nivån och har förmodligen dessa procedurer automatiserade. För vuxenstuderande visar studien att man inte processar på högre nivå än 3 enligt krav på 80 % korrekthet. Studien visar samma resultat för ungdomar som läser på Språkintröduktion med två undantag: SPR6 och SPR9.

Resultatet för de två sist nämnda grupperna kan ha påverkats av faktorer som kort vistelse i landet och sen inläring av andraspråk, i sena tonåren eller som vuxen.

Nyckelord: Processbarhetsteorin, processbarhet på Språkintröduktion, nationella prov, svenska som andraspråk

Innehåll

1 Inledning.....	5
1.1 Syfte.....	5
1.2 Avgränsningar	6
1.3 Disposition.....	6
2 Bakgrund	6
2.1 Processbarhetsteorin	6
2.2.1 Processbarhet.....	8
2.2.2 Automatisering	9
2.2.3 Variation	10
3 Material och metod.....	11
3.1 Material.....	11
3.1.1 Materialkritik.....	13
3.1.2 Etiska överväganden.....	13
3.2 Analysmetod.....	13
3.2.1 Analyskriterier.....	15
3.2.2 Metodkritik.....	17
4 Resultat	17
4.1 Analysexempel	18
4.2 Övergripande analys.....	20
4.3 Morfologisk behärskning.....	22
4.4 Syntaktisk behärskning.....	24
4.5 Morfologi och syntax.....	26
5 Diskussion	28
5.1 Morfologisk behärskning.....	29
5.2 Syntaktisk behärskning.....	31
5.2.1 Bisatser	32
5.3 Bedömning av elevtexter.....	33
6 Slutsats.....	33
Referenser.....	35

Tabeller, figurer & diagram

Tabell 2.1	Implikationellt förhållande mellan processningsprocedurer.	7
Tabell 2.2	Utvecklingsnivåer enligt processbarhetsteorin	8
Tabell 4.1	De korrekta beläggens relativa frekvens på PT-nivå 3, 4 och 5 hos elever som ej uppnått målen	20
Tabell 4.2	De korrekta beläggens relativa frekvens på PT-nivå 3, 4 och 5 hos elever som klarat godkänd nivå och däröver	21
Tabell 4.3	De korrekta beläggens relativa frekvens på PT-nivå 3, 4 och 5 hos eleverna på Språkintröduktion	21
Tabell 4.4	PT-nivå vid MO-analysen hos samtliga texter enligt <i>the emergence criterion</i> .	22
Tabell 4.5	PT-nivå vid MO-analysen hos samtliga texter enligt 50 % -kriteriet	23
Tabell 4.6	PT-nivå vid MO-analysen hos samtliga texter enligt 80 % -kriteriet	23
Tabell 4.7	PT-nivå vid SY-analysen hos samtliga texter enligt <i>the emergence criterion</i>	24
Tabell 4.8	PT-nivå vid SY-analysen hos samtliga texter enligt 50 % -kriteriet	25
Tabell 4.9	PT-nivå vid SY-analysen hos samtliga texter enligt 80 % -kriteriet	25
Tabell 4.10	PT-nivå vid MOSY-analysen hos samtliga texter enligt <i>the emergence criterion</i>	26
Tabell 4.11	PT-nivå vid MOSY-analysen hos samtliga texter enligt 50 % -kriteriet	27
Tabell 4.12	PT-nivå vid MOSY-analysen hos samtliga texter enligt 80 % -kriteriet	27
Figur 2.1	Variationens utveckling	11
Diagram 5.1	De korrekta beläggen för morfologisk behärskning	30
Diagram 5.2	De korrekta beläggen för syntaktisk behärskning	31

1 Inledning

Bedömning av elevers skrivande är en svår uppgift. I Skolverkets bedömningsunderlag för det nationella provet i svenska som andraspråk utgår man från performansanalysens sex kvaliteter: den kommunikativa, den innehållsliga, den strukturella, det språkliga, om det förekommer kommunikationsstrategier samt skrivregler (Skolverket 2012:29). Tyngdpunkten i den här bedömningsmodellen ligger på den innehållsliga kvaliteten (Abrahamsson & Bergman 2005:36).

Som lärare på gymnasiet introduktionsprogram Språkintröduktion¹ finner jag det viktigt att eleverna får träna på att läsa och skriva texter med olika innehåll och inom olika genrer. Viktigt är också att elever förstår varför man skriver orden på olika sätt i olika sammanhang och att de förstår och behärskar det grammatiska metaspråket. Det är viktigt att behärska denna del av språket inför kommande studier på gymnasienivå och eventuellt vidare studier på universitetsnivå.

Processbarhetsteorin (PT) analyserar den grammatiska behärsksningen utifrån en femgradig skala. En svenskfödd fyraåring klarar att processa på PT-nivå 5.

I en tidigare studie på den muntliga delen av Tisus (test i svenska för universitets- och högskolestudier) visade resultatet att de som fick godkänt betyg låg på PT-nivå 4, medan de som inte fick godkänt betyg inte klarade processa högre än på nivå 3 (Eklund Heinonen 2009).

I undersökningen studerar jag vad elever klarar att processa i skriven text enligt PT när de klarar godkänt eller högre betyg, respektive ej uppnår målen (EUM) på det nationella provets skrivuppgift för grundskolans år 9. Jag jämför resultaten från de nationella proven med texter skrivna av elever på Språkintröduktion.

1.1 Syfte

Syftet i den här undersökningen är att ta reda på vad elever kan processa i skrift utifrån PT fem nivåer. Frågeställningen lyder således:

1. Vad kan elever processa utifrån PT när de får ett godkänt eller högre betyg på skrivuppgiften i det nationella provet för grundskolans år 9?
2. Vad kan elever på Språkintröduktion processa utifrån PT i skriven text efter två års vistelse i Sverige?
3. Hur kan PT användas i bedömning av elevtexter?

---

¹ Språkintröduktion är en av fem ingångar på gymnasiet Introduktionsprogram, dit nyanlända elever i gymnasieåldern hänvisas och studerar tills behörighet till ett nationellt program uppnåtts.

1.2 Avgränsningar

Den här undersökningen behandlar enbart PT:s nivåer i förhållande till bedömning på nationella prov i svenska som andraspråk utifrån befintliga texter ur Skolverkets bedömningsanvisningar och texter skrivna av elever på Språkintröduktion.

1.3 Disposition

Uppsatsen har följande disposition. I kapitel 2 redogör jag för PT:s grundtankar. I kapitel 3 beskrivs materialet som ligger till grund för undersökningen. Här redogör jag också hur jag har gått till väga när jag har analyserat texterna. I Kapitel 4 redovisas resultatet av undersökningen. I kapitel 5 diskuteras resultatet och i kapitel 6 återfinns de slutsatser som kan dras utifrån undersökningen.

2 Bakgrund

I det här kapitlet beskrivs PT, den metod som den här undersökningen utgår från.

2.1 Processbarhetsteorin

Interimspråket är ett språk i utveckling som följer vissa inlärningsgångar i ett visst mönster. Därom är de flesta forskare överens:

What is nice and clear, and most colleagues now accept this fact, is that there exist patterns of regularity in IL data. (Ellis & Barkhuizen 2005:96)

PT har fått stor genomslagskraft inom andraspråksforskning (Flyman Mattsson & Håkansson 2010:14) med en förklaringsmodell som beskriver hur och varför andraspråksinlärare går igenom de utvecklingsstadier de gör (Abrahamsson 2009:123).

Teorin är en vidareutveckling av det så kallade ZISA-projektet (Zweitspracheserwerb Italienischer und Spanischer Arbeiter (Meisel, Clahsen & Pienemann 1981)), där Pienemann var delaktig och där man undersökte och fick fram banbrytande resultat om inläring av de tyska ordföljdsreglerna bland italienska och spanska arbetare (Abrahamsson 2009:122). Pienemanns modell inkluderar, förutom ordföljd, även utvecklingen av morfologi.

PT är baserad på den modell av hur talade yttranden produceras hos modersmålstalare, enligt Levelts talmodell som beskrivs i Pienemann & Keßler (2011:28). Talprocessen sker i successiva steg där det avsedda meddelandet skapas i *formulatore*, vidarebefordras till en *grammatisk kodomvandlare*, som konstruerar grammatiska strukturer med hjälp av språkets *lexikon*, för att tas emot av *artikulatore*, som producerar yttrandet. Processbarhetsteorin beskriver fem sådana steg som avlöser varandra och dessa steg, eller procedurer, är gemen-

samma för alla inlärare av ett andraspråk (Pienemann & Keßler 2011). För svenskans del är de:

1. tillgång till enheter i lexikon (ord/lemman, t.ex. *hund*, *fin*)
2. kategoriprocedur (hantering av lexikala morfem; t.ex. *hund-ar*, *hund-en*)
3. frasprocedur (t.ex. hantering av attributiv kongruens; *fin-a hund-ar*, *den fin-a hund-en*)
4. satsprocedur (t.ex. hantering av predikativ kongruens; *Hund-ar är fin-a*)
5. bisatsprocedur (differentiering mellan huvud- och bisats, t.ex. *Hundar är inte fina*, *Jag vet att hundar inte är fina*) (Abrahamsson 2009:124).

Huvudtanken i PT är att inlärare bara kan tillägna sig sådana strukturer i språket som de på det aktuella stadiet klara av att processa, det vill säga ta in och tolka och själva producera i löpande tal (Hammarberg 2004:55).

Tillägnandeordningen för det morfologiska och syntaktiska området kan man se i en processbarhetshierarki och gången måste ske ett steg i taget, och alla nivåer måste passeras. För att ett högre utvecklingsstadium ska uppnås, måste processningskapaciteten för det aktuella stadiet först klaras av. Det beskrivs som ett implikationellt förhållande, vilket visas i tabell 2.1.

Tabell 2.1. Implikationellt förhållande mellan processningsprocedurer

Procedur	Utvecklingsordning				
	1	2	3	4	5
Bisatsprocedur	-	-	-	-	+
Satsprocedur	-	-	-	+	+
Frasprocedur	-	-	+	+	+
Kategoriprocedur	-	+	+	+	+
Tillgång till ord/lemma	+	+	+	+	+

Efter Abrahamsson 2009:125

PT har vissa begränsningar och har fått utstå en del kritik. En kritik som nämnts är att PT inte kan klargöra vad det är som driver inläraren från processningskapacitet på en given nivå till att vidga den och ta steget till nästa nivå (Abrahamsson 2009:129).

Abrahamsson (2009:130) beskriver en annan kritik som riktas mot PT, den att teorin enbart omfattar talproduktionen, och inte inlärarens receptiva förmåga eller den underliggande grammatiska kompetensen.

2.2.1 Processbarhet

Varje steg kräver högre processningskapacitet än det föregående (Pienemann & Kessler 2011:34), och inläraren klarar bara att processa ett stadium åt gången. När ett stadium är färdigprocessat lämnas det för att automatiseras, samtidigt som nästa stadium får utrymme att processas. Detta nästa stadium har uppnåtts så snart en ny struktur börjat visa sig i studentens inämningsgång. Då är den processad men inte automatiserad. Språket byggs upp successivt, efterhand som nya strukturer läggs till, och språkutvecklingsprocessen sker överlappande där inkorrekta former av tidiga strukturer kan dyka upp ända upp till att det högsta stadiet har processats (Flyman Mattsson & Håkansson 2010:15). I tabell 2.2 återges de fem utvecklingsnivåerna för svenska enligt PT.

Tabell 2.2. Utvecklingsnivåer enligt processbarhetsteorin

Nivå	Morfologi	Syntax
5. Grammatisk information mellan satser Skillnad huvudsats/bisats		Inte inversion i indirekt fråga <i>Jag undrar om det regnar</i> Negation före verb i bisats <i>Vi kan gå ut sedan om det inte regnar</i>
4. Grammatisk information inom satser, mellan fraser	Kongruens (predikativ) <i>hundarna är bruna</i>	Inversion i satser med framförställt adverb (verbet alltid på andra plats) <i>Nu skriver jag</i>
3. Grammatisk information inom fraser, frasmorfologi	Kongruens (attributiv) <i>en brun hund</i> <i>flera bruna hundar</i>	ADV + subjekt före verb <i>Nu jag skriver</i>
2. Ordklass, lexikal morfologi	Plural, bestämdhet, presens, preteritum etc. <i>hund-ar, hund-en</i> <i>skäll-er, skäll-de</i>	Kanonisk ordföljd (oftast subjekt före verb) <i>jag skriver</i>
1. ”ord”	Invarianta former	Enstaka konstituent

Efter Flyman Mattsson & Håkansson 2010:16

Första nivån består av inläring av ord, precis som vid all språkinläring, utan grammatiska regler. Orden uppfattas oftast invarianta, det vill säga utan växling mellan olika böjningsformer av orden (Håkansson 2004:155). På den här nivån, som även kallas *tyst period* eller *orienteringsfas* (Abrahamsson 2009:126) är inläraren oftast inte beredd att föra någon konversation på andraspråket, utan energin läggs på att försöka urskilja ord och yttranden. Egna yttranden på första nivån består av enskilda konstituent, det vill säga enstaka ord, som ofta är upprepningar av samtalspartners yttranden. Negering i form av *inte* plus ett verb, substantiv eller adjektiv, förekommer på nivå ett (Abrahamsson 2009:126).

På den andra nivån kan inläraren processa ordklasser, en nödvändighet om grammatik ska kunna utvecklas. Lexikal morfologi börjar förekomma med former för bestämdhet, pluraländelser för substantiv och tempusböjningar för verb (Håkansson 2004:156). Här förekommer flerordsyttranden med kanonisk ordföljd, dvs. subjekt före verb.

Den tredje nivån innebär grammatisk informationsöverföring inom frasen, dock ej mellan olika fraser. Exempel är attributiv adjektivkongruens inom nominalfrasen. Ordföljden är fortfarande rak, även när ett adverb flyttas fram genom topikalisering.

På den fjärde nivån kan grammatisk information processas över frasgränsen inom samma sats, och inläraren behärskar predikativ kongruens (*Hund-ar-na är brun-a*) utifrån information från nominalfrasen till verbfrasen. Nu klarar inläraren även V2-ordföljden, det vill säga rak ordföljd när subjektet står först (*Jag skriver nu*) och omvänd ordföljd när något annat än subjektet står först (*Nu skriver jag*) (Håkansson 2004:157). Negationen placeras nu rätt i huvudsats, det vill säga efter det finita verbet. Eftersom inläraren ännu inte har kapacitet att processa skillnad mellan över- och underordnade satser, gäller automatiskt samma placering av negationen i bisats (Abrahamsson 2009:127).

Värt att nämna här är att även infödda talare av svenska kan ha svårt att skilja på huvudsats och bisats och till hjälp används då ”biff-regeln” (i bisats kommer inte före det finita verbet), och via sin intuition kan sätta in *inte* före eller efter det finita verbet. För en andraspråkinlärare är regeln inte till någon hjälp, utan hen måste kunna identifiera satstypen på något annat sätt, till exempel genom att känna igen ett bisatsinledande ord i början på satsen (Philipsson 2004:130).

Nivå fem är det sista steget i utvecklingen av svenskans grammatiska regler och här görs ytterligare framsteg, vilka syns genom att inläraren kan processa information även mellan satser, det vill säga att skilja bisatser från huvudsatser. Även den obligatoriska icke-inversionen i frågebisatser (*Jag undrar när han kommer*) blir möjlig tack vare processningskapaciteten på nivå fem (Abrahamsson 2009:127).

Behärskning av en grammatisk regel explicit innebär inte säkert att den automatiskt blir implicit kunskap och kan tillämpas automatiskt.

2.2.2 Automatisering

När man talar om att språket automatiseras, talar man oftast om den muntliga, spontana produktionen. Levelts modell för språkprocessning och språkproduktion (se 2.1) beskriver procedurer för yttranden vid förstaspråksinlärning, vilka är automatiserade hos infödda talare,

medan PT föreslår att dessa procedurer sker i en viss bestämd ordning för andraspråksinläring (Håkansson 2004:154).

De flesta studier som tillämpat PT har utförts på muntligt material (Heinonen Eklund 2009:34). Den här undersökningen utförs på skriftligt material. Forskning på skrivet material har ökat under senare tid, som i Håkansson & Norrby (2007), där man undersökt muntlig och skriftlig produktion utifrån PT hos två olika grupper inlärare av svenska, dels en grupp som studerat svenska som främmande språk vid Melbourne University, dels en grupp som studerat svenska som andraspråk vid Malmö universitet. Där framkom att båda grupperna utvecklade de undersökta strukturerna enligt PT:s givna nivåer. De flesta befann sig på samma nivå både skriftligt och muntligt och även om tid finns att tänka efter vid skriftlig produktion inverkade det inte på den grammatiska processningen.

Med automatiserat tal, eller i förlängningen flytande tal, menas behärskning av att kommunicera på ett effektivt sätt och produktion av sammanhängande tal utan att kommunikationsstörningar uppstår. Inläraren har sådan kompetens att hen kan fokusera på innehållet i samtalet, utan att behöva lägga energi på form och struktur (Flyman Mattsson & Håkansson 2010:27).

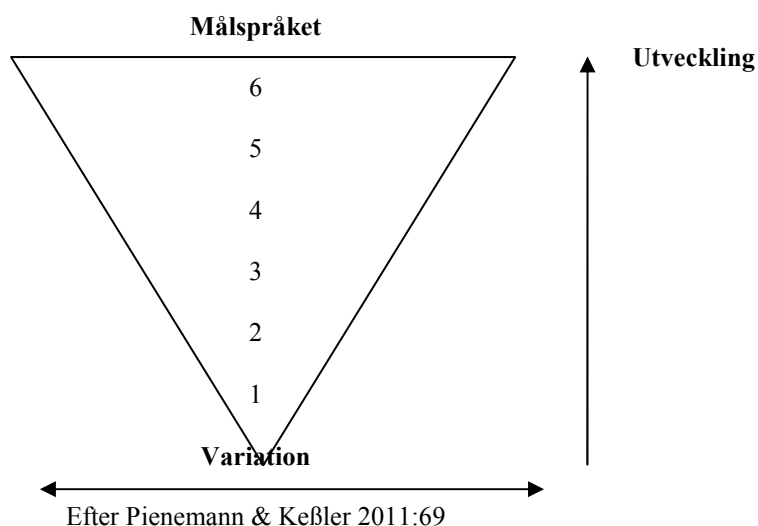
I arbetsminnet bearbetas de grammatiska strukturerna och här ställs hypoteserna om språket. Hypoteserna förkastas eller sparas i långtidsminnet, det vill säga automatiseras. Det är inte hela yttranden som lagras i långtidsminnet, utan kunskap om en specifik grammatisk struktur som kan tas fram och appliceras på olika yttranden vid olika behov. Ett exempel på detta ger Flyman Mattsson & Håkansson (2010:28) där inläraren lär sig preteritumformen *-de* och använder den på verben, i stället för att lära in orden *ritade* och *hoppade*

Arbetsminnet måste efterhand frigöras på utrymme för att få plats för nya språkliga strukturer att bearbetas. Strukturerna lagras då i långtidsminnet och blir till en *färdighet*, på samma sätt som andra kognitiva färdigheter, som går av sig själva, det vill säga automatiseras (Flyman Mattsson & Håkansson 2010:27).

2.2.3 Variation

En ytterligare dimension av språkinläring är att kunna variera språket. Flyman Mattsson & Håkansson (2010:31) nämner två sorters variation när det gäller inlärarspråk. Den ena utgörs av ömsom korrekta, ömsom felaktiga producerade former, vilket har att göra med var i automatiseringsprocessen inläraren befinner sig. Den andra sortens variation är den som kan utvecklas ju fler strukturer och ord som lärs in på målspråket.

Det finns studier som visar (Flyman Mattsson & Håkansson 2010:31) att variation i språket har samband med högre betyg.

Figur 2:1. Variationens utveckling

Figur 2:1 visar förhållandet mellan processbarhetens utveckling gentemot variationens utveckling. Den visar sex steg på PT utifrån engelskans utvecklingsstadier, där svenskan har fem. Ju högre upp på skalan, desto bredare variation i målspråket.

3 Material och metod

I följande avsnitt redogör jag för materialet som använts i undersökningen och för hur jag har gått till väga för att analysera materialet.

3.1 Material

Här nedan presenteras materialet som ligger till grund för undersökningen. Det utgörs av tio elevtexter i svenska som andraspråk ur Skolverkets bedömningsunderlag för grundskolans år 9 från år 2011 och 2012. Av dessa är tre texter skrivna av studerande på vuxenutbildningens grundläggande nivå. I undersökningen ingår dessutom texter skrivna av tio elever på Språkintrödningsprov som ännu inte gjort ett nationellt prov för år 9 och därför ännu inte fått betyg.

Materialet som ligger till grund för undersökningen:

G1	Skolverket	2011
G2		2011
VG1		2011
VUXEUM1		2011
VUXG1		2011
VUXVG1		2011
G3		2012
EUM1		2012
EUM2		2012
VG2		2012
SPR1	Språkintröduktion	2012
SPR2		2012
SPR3		2012
SPR4		2012
SPR5		2012
SPR6		2012
SPR7		2012
SPR8		2012
SPR9		2012
SPR10		2012

I den tabellariska uppställningen framgår att sex av texterna finns i Skolverkets bedömningsunderlag från år 2011 och fyra texter finns i Skolverkets bedömningsunderlag från år 2012. Eleverna på Språkintröduktion har producerat sina texter under år 2012. Av Skolverkets texter har tre av de tio texterna inte uppnått målen för åk 9 betyg G. Övriga sju texter har fått betyget G eller högre.

Eftersom materialet ur Skolverkets bedömningsunderlag inte är specifikt framtaget för den här undersökningen, finns heller inga uppgifter om eleverna bakom texterna. Det finns alltså ingen information om elevernas tid i landet, eller antal skolår i hemlandet. Sådan information finns däremot om eleverna bakom texterna från Språkintröduktion.

De tio elever som läser på gymnasiets intröduktionsprogram Språkintröduktion ingår i en grupp av 20, där jag är undervisande lärare i svenska som andraspråk. Gemensamt för alla är att de är ensamkommande pojkar som anlånt till Sverige i gymnasieåldern och att alla utom en elev kommer från Afghanistan och har dari som modersmål. Pojken som avviker från ovan kommer från Mongoliet och har mongoliska som modersmål. Alla anlånde till Sverige i september 2011 och har kort eller ingen skolgång i hemlandet. Som mest har de fem års skolbakgrund. Gemensamt för alla pojkar är att de bor på särskilda boenden för ensamkommande flyktingungdomar. De har svenska gode män, de har både svensk- och modersmålstalande personal runt sig. Pojken från Mongoliet har ingen modersmålstalande personal som stöd.

Många av pojkarna har genom gode män och boende kommit i kontakt med föreningsliv inom t.ex. idrott och kyrka.

De tio elever jag valt ut för den här undersökningen är inte de som har kommit längst i sin språkutveckling eller de som inte har kommit så långt, utan urvalet är en spridning från mindre utvecklat till mer utvecklat språk.

3.1.1 Materialkritik

Eftersom materialet inte framtagits just för min forskningsuppgift, får det till följd att det inte är säkert att samtliga skribenter använder just de strukturer jag ämnar analysera.

3.1.2 Etiska överväganden

Skolverksmaterialet har inte samlats in speciellt för min undersökning, utan fanns redan där, som exempeltexter i Skolverkets bedömningsunderlag. Därför har jag inte kunnat inhämta skribenternas medgivande till att medverka i min undersökning. Jag har heller ingen bakgrundsinformation om personerna bakom texterna.

När det gäller mina egna elever har jag däremot haft möjlighet att fråga hur de ställer sig till att medverka med sina texter i en sådan här undersökning. Jag har beskrivit på vilket sätt jag kommer att använda deras texter och att inga namn kommer att visas. De ställde sig tveklöst positiva, så jag har inte funnit anledning till att utforma något formulär där jag informerar om studien och där de skulle intyga sin medverkan. Allmänna forskningsetiska regler säger att barn som fyllt 15 år och förstår vad undersökningen innebär för hens del ska informeras och samtycka till forskningen (www.codex.vr.se).

3.2 Analysmetod

Den modell jag har använt för analys av texterna är baserad på den analysmodell som finns presenterad i Flyman Mattsson & Håkansson (2010:63ff). Modellen består av de tre delar som presenterades i kapitel 2; det grammatiska processandet av nya strukturer, automatiseringen av strukturerna samt grammatisk och lexikal variation. De tre delarna benämns A-, B- och C-delen. Den ena delen måste inte vara avklarad förrän den andra tar vid, utan B-delen, automatiseringen, påbörjas tidigt och sker parallellt med processningen och fortsätter även hos den avancerade inläraren. Den här undersökningen behandlar A-delen, vilken bygger på PT:s utvecklingsstadier, där processning sker inom de små enheterna först, för att efter hand utvecklas till större och större enheter.

Processning innebär inte att en inlärare *kan* en särskild struktur på en viss nivå, utan att inläraren klarar av att producera den, och det behövs bara en förekomst av strukturen för att ett utvecklingsstadium ska kunna bekräftas (Flyman Mattsson & Håkansson 2010:67).

I den här studien bygger analysen på skrivet material. Men det ska sägas att man därför inte får låta sig påverkas av elevernas stavning. En text med många stavfel ger lätt intryck av låg språknivå, vilket inte behöver vara fallet på ett lexikogrammtiskt plan. PT kontrollerar inte stavning och interpunktion, eftersom det är utvecklat för talspråk. Det är också viktigt att inte dra för snabba slutsatser om inte en nivå finns representerad i texten. Textformatet kanske inte kräver strukturer på den högsta nivån. Ett sätt är att använda olika eliciteringsstrategier, det vill säga strategier för att locka fram en viss struktur i inlärarens språkproduktion. Bland materialet i den här undersökningen finns tio texter där uppgiften är att med hjälp av adjektiv beskriva sin drömbostad.

Med hjälp av följande frågor underlättas analysarbetet för A-delen:

Finns lexikal morfologi? Om *ja* så har inläraren nått ordnivå och gått från den första nivån med enbart invariantsformer. Inläraren processar t.ex. numerus, genus och kasus på substantivet samt verbformerna presens och preteritum, vilka utgör enkla tempus i svenskan.

Finns attributiv kongruens? Finns sammansatta tempus? Om *ja* så har inläraren uppnått frasnivå. Oftast dyker numeruskongruensen upp före genuskongruensen inom nominalfrasen. I verbfrasen urskiljs oftast infinitivkonstruktioner (futurum och modala hjälpverb) före supinumkonstruktioner (perfekt och pluskvamperfekt).

Finns predikativ kongruens? Finns inversion efter topikaliserings i påståendesats? Om *ja* så har inläraren uppnått satsnivå. Grammatisk information processas över frasgränserna inom den enskilda satsen.

Finns negation före finit verb i bisats (förutsatt korrekt placering i huvudsats)? Finns rak ordföljd i indirekt fråga (förutsatt att direkt fråga har omvänd ordföljd)? Om *ja* så har inläraren uppnått textnivå. Här kan inläraren processa information mellan satser och därmed skilja på regler för huvudsats och bisats. Står negationen efter det finita verbet i huvudsats och före det finita verbet i bisats processar inläraren på textnivå. Om den indirekta frågan har rak ordföljd och den direkta frågan har inversion visar inläraren på ytterligare belägg för textnivå.

Efter Flyman Mattsson & Håkansson 2010:70

Även om frågorna ovan följs i analysen behövs vissa kriterier för att kunna bedöma processnivåerna. I det följande avsnittet presenteras de tre principerna som använts i den här studien.

3.2.1 Analyskriterier

Det finns olika sätt att bedöma om en struktur i svenska är tillägnad eller inte. Keßler & Pienemann (2011:94) förordar *the emergence criterion*, vilket innebär att det första systematiska användandet av en viss struktur är ett tecken på att en viss nivå uppnåtts. Det måste finnas belägg för produktiva variationer i olika sammanhang, både lexikala och morfologiska. För svenskans del gäller att inläraren visar exempel på predikativ kongruens i plural på olika substantiv + adjektiv: *blommorna är gula*, samtidigt som belägg för predikativ kongruens i singular form kan uppvisas: *huset är gult*. För verbanvändandet ska belägg finnas för böjning i presens och preteritum.

Detta synsätt står i kontrast till vad som tidigare hade varit normen, nämligen att en inlärare måste kunna behärska en struktur korrekt i 90 % av möjliga sammanhang. Det behövs ett kriterium för när en struktur var förvärvad, men ändå inte helt behärskad.

The main purpose is not to describe the point in time during the process of language development when a structure is *mastered* (in terms of correct use of target norms), because this is only to pinpoint the *end* of acquisition of a certain structure. Rather, the above criterion is intended to define the *first systematic use* of a structure, so that the point in time can be located when the learner has—in *principle*—grasped the learning task (Glahn m.fl. 2001:398).

Pienemanns *the emergence criterion* har kritiserats bland annat för att det är svårt att applicera i verkligheten; om en förekomst av en viss struktur verkligen är belägg för att inläraren behärskar strukturen i fråga (Glahn m.fl. 2001:398). För att göra en säkrare analys kan man göra en parallell analys av samma testdata med alternativa kriterier av varierande stränghet och jämföra resultaten. Dessa kan ge en bild av hur utvecklingen av förvärvandet av olika strukturer går till. Om det finns 50 % eller 80 % förekomst av en struktur, så ger det högre validitet för just den strukturen i studien. Tillsammans kan de tre kriterierna ge en bild av förvärvandet av grammatiska strukturer och därmed ligga till grund för slutsatser gällande implikationell inlärningsordning (Glahn m.fl. 2001:402).

I den här undersökningen använder jag följande tre analyskriterier:

1. ***the emergence criterion***: Här behövs ett enda exempel på systematiskt användande för att eleven placeras på en viss nivå. Det markeras med + i tabellen. Om inget exempel

finns som talar för en viss nivå, eller exempel som talar mot, markeras det med -. Finns det inga kontexter markeras det med /.

2. **50-procentskriteriet:** Enligt detta kriterium måste hälften av alla obligatoriska kontexter vara korrekta för att en viss nivå ska anses uppnådd. Det markeras med + i tabellen. För syntaxen på PT-nivå 4 måste 5 av 10 obligatoriska kontexter ha inversion i huvudsats med spetsställda icke-subjekt för att erhålla ett +. Om det för morfologin på samma nivå finns 2 obligatoriska kontexter, varav den ena är korrekt, säger det för lite om den systematiska kongruensböjningen. Därför kommer det att krävas 3 obligatoriska kontexter hos en elev, varav en korrekt använd för att ett + ska markeras. Enligt Pienemann (Eklund Heinonen 2009:78) är morfologin svårare att analysera än syntaxen eftersom det är osäkert om det handlar om inlärd fraser eller om faktisk kongruens.
3. **80-procentskriteriet:** För att en elev ska anses erövra PT-nivå 4 krävs att övervägande del av alla obligatoriska kontexter är målspråksenliga, så till vida att 8 av 10 huvudsatser med spetsställda led har inversion.

Även om eleverna på Språkintröduktion inte alltid använder korrekt pluralböjning i nominalfrasen, har de passerat PT-nivå 2 i så motto att de förstår skillnaden mellan de olika ordklasserna och börjar använda morfologi på ordstammarna i viss mån, som till exempel numerus och defnithet. Flyman Mattsson & Håkansson (2010:44) förklarar att vid det här stadiet är det själva fenomenet *att* substantivet böjs som har anammats och inte nödvändigtvis att rätt ändelse väljs. Detsamma gäller lexikal morfologi för verbet, nämligen *att* skillnader finns för nutid och dåtid och att man känner till presens och preteritum, men kanske inte behärskar rätt konjugation alla gånger. Nivåerna 1 och 2 redovisas inte i den första övergripande resultatabellen.

I det textmaterial jag har att tillgå i den här undersökningen kommer jag att söka belägg för eller emot:

- attributiv kongruens i nominalfrasen (nivå 3)
- predikativ kongruens (nivå 4)
- huvudsatser med spetsställt icke-subjekt utan inversion (nivå 3)
- huvudsatser med spetsställt icke-subjekt med inversion (nivå 4)
- preverbal negation (eller annan satsadverbial) i bisatser (nivå 5)

(Eklund Heinonen 2009:75)

För analys av morfologin för PT-nivå 3 kommer attributiv kongruens i nominalfrasen (typ *många röda bilar*) att användas och för syntaxen huvudsats med spetsställt icke-subjekt med efterföljande rak ordföljd (typ **i morgon jag ska skriva*). För PT-nivå 4 används predikativ kongruens (av typen *bilarna är röda*) för morfologin och inversion efter spetsställt icke-subjekt för syntaxen (typ *i morgon ska jag skriva*). För nivå 5 finns ingen morfologisk struktur föreslagen och för syntaxen gäller preverbal negation i bisats (typ *som jag inte vill prata om*) (Eklund Heinonen 2009:75).

I resultatet kommer jag inte att redovisa några belägg för syntax nivå 3, eftersom jag finner den aspekten vara motsägelsefull. Syntax på PT-nivå 3 innebär att inläraren sätter något annat än subjekt på första plats, till exempel tidsadverbial, men behåller den raka ordföljden: *Nu jag skriver*. Om jag skulle räkna dessa kontexter som korrekta belägg för syntax PT-nivå 3, vad skulle då icke-korrekta belägg vara? PT:s nivåer visar på en inlärares progression och utveckling. Alla nivåer förutom syntax för nivå 3 innebär en positiv utvecklingstrend hos inläraren. Om man redovisar syntax för nivå 3, visar man belägg för en negativ trend, vilket alltså inte är görligt i en utvecklingskurva. Procenttalen blir negativa för inlärares resultat i tabellerna. Därför kommer jag inte att redovisa belägg för misslyckande i att konstruera inversion i satser med spetsställt icke-subjekt, utan i stället redovisa antalet lyckade konstruktioner för syntax nivå 4, vilket innebär att behärska att sätta något annat än subjekt på första plats med efterföljande inversion.

3.2.2 Metodkritik

I avsnitt 3.1.1 beskrev jag svårigheten med att materialet inte alltid bjuder på kontexter som jag var vill analysera i undersökningen. Därför markeras osäkra belägg med parentes i tabellerna i resultatkapitlet. Osäkra belägg är de där det bara finns ett belägg för en konstruktion, vilket inte är ett säkert belägg för systematiskt användande av en viss grammatisk struktur.

I resultatdelens övergripande tabell har ett medeltal räknats ut för varje kolumn, och det har rundats av till närmaste heltal utom i två fall där värdet var för lågt för att ge en rättvisande bild.

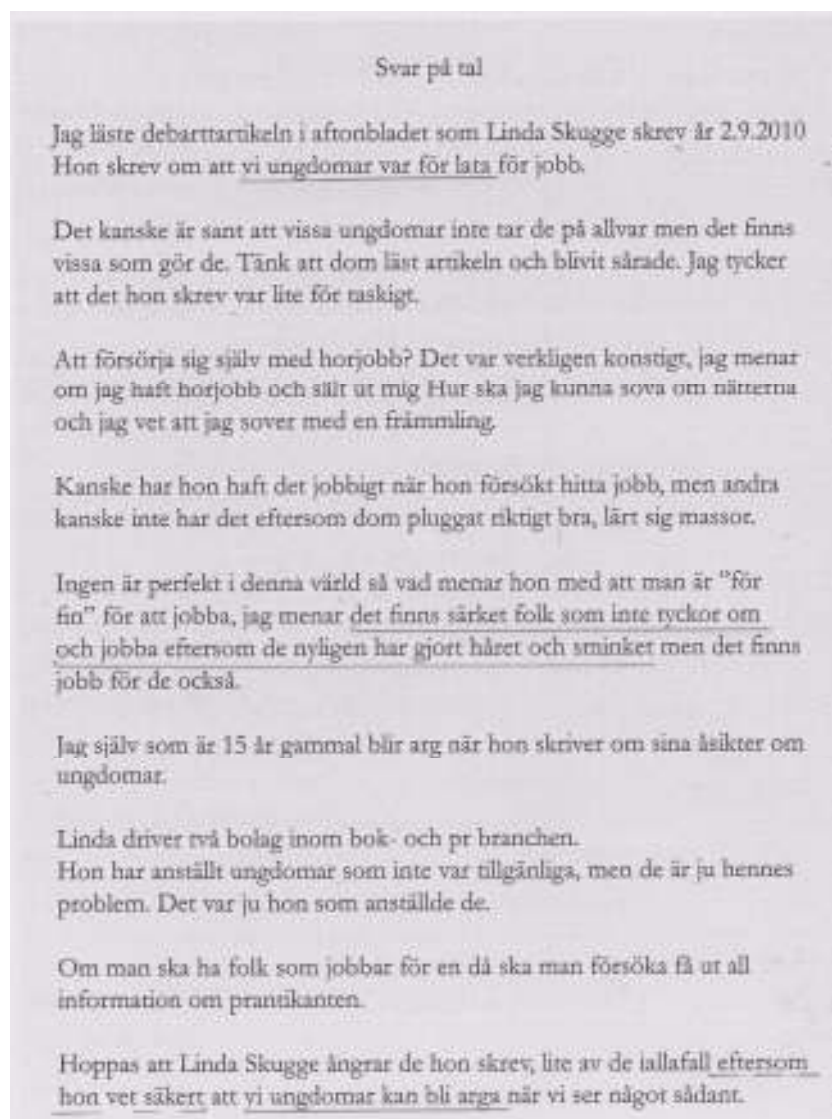
4 Resultat

I det här kapitlet redovisas resultaten från undersökningen i tabellform. Det första avsnittet 4.1 innehåller exempel på hur analysen gått till med hjälp av två exempeltexter med efterföljande analys. I 4.2 ges en övergripande analys av alla texter, med början i de texter som ej uppnått målen på skrivuppgiften för grundskolan åk 9, därefter följer de som fått G eller däröver och den sista övergripande tabellen innehåller analyser av Språkintröduktions elevtexter. I de

därpå följande avsnitten analyseras morfologin respektive syntaxen var för sig, för att synliggöra eventuella skillnader mellan behärsknigen av morfologiska och syntaktiska konstruktioner.

4.1 Analysexempel

För att läsaren ska kunna få en bild av hur analysen gått till rent konkret visar jag nedan två texter som har använts i den här undersökningen. Jag resonerar kring hur jag har gått till väga när jag analyserat de olika morfologiska och syntaktiska kontexterna som eftersöks. Den första texten nådde inte målen för ett godkänt betyg.

ur Skolverkets bedömningsunderlag 2012:64

Om man använder det första av de tre kriterierna *the emergence criterion* finns belägg för att skribenten processar åtminstone PT-nivå 4 och även PT-nivå 5 med viss osäkerhet. I första

stycket, andra raden visar eleven på predikativ kongruens: *att vi ungdomar var för lata för jobb*. Det samma gäller för sista stycket, sista raden: *att vi ungdomar kan bli arga*, vilket tyder på processning av morfologi på PT-nivå 4. I femte stycket, andra raden skriver eleven *det finns särket folk som inte tycker om och jobba eftersom de nyligen har gjort håret och smin- ket*, vilket visar på processning av PT-nivå 5, då behärskning av både efterställt satsadverbial i huvudsats och framförställt i bisats framträder.

Nästa exempeltext är skriven utifrån uppgiften att med hjälp av adjektiv beskriva sin drömbostad.

Mitt dröm hus

Mitt dröm hus ser ut så här i min dröm: Först jag ska köpa mark som ligger ett ganska högt berg vid en vackraste strand men inte så nära med båt hamnet. På högst upp berget jag ska bygga min dröm White house.

Whitehousen har 3 våningar. Första våningen ska jag bygga vardagsrum och gästrum. På andra våningen har två ganska stora rummer som är badrum och andra rummen har många häftiga instrumenter och jätte gammal och mycket kända musiklåtar och topp sånglistor. Sen på högst upp huset jag ska bygga ett kök som min fru och jag, vi kan laga mat tillsammans. Men tänk att på morgonen vi ställer fram frukost och sitter med solljus och lysnar på fåglarna och tittar på havet och lugnt och ro.

Jag vill att min dröm bli eller finnas i min värkliga livet. Kanske på paradiset.

I den här texten används inte så många adjektiv, men man kan utifrån frågorna ovan finna belägg för var på PT-skalan eleven processar. På första raden skriver eleven: *Först jag ska köpa ...*, som visar att eleven inte processar ordföljdsstrukturen för framförställt icke-subjekt på nivå 4, och det finns fler exempel på det, men det finns också *ett* exempel på inversion i sats med framförställt adverb, vilket betyder att eleven processar på PT-nivå 4, men ännu inte automatiserat konstruktionen.

När det gäller morfologin ser man flera exempel på korrekt plural och bestämdhet: *...har 3 våningar. Första våningen ska jag...*, men även flera inkorrekta exempel: *två ganska stora rummer*, och *häftiga instrumenter*. Dessa båda exempel visar däremot på korrekt adjektivkongruens. Eleven processar på PT-nivå 3, med en antydning till nivå 4 när det gäller syntax.

4.2 Övergripande analys

I vänsterspalten i tabellerna benämns texterna med EUM: text som *ej uppnått målen*, G: text med bedömningen *godkänt*, VG: text med bedömningen *väl godkänt*, VUXEUM: text skriven av *vuxenstuderande* som *ej uppnått målen*, VUXG: text skriven av *vuxenstuderande* med bedömningen *godkänt* samt VUXVG: text skriven av *vuxenstuderande* med bedömningen *väl godkänt*. Elevtexterna från Språkintröduktion benämns SPR.

Nedan visas en övergripande analys med antalet belägg per kontexter i absoluta tal och angivet i procent för samtliga texter i undersökningen i tabellerna 4.1, 4.2 och 4.3. Nivåerna 1 och 2 har kunnat fastställas helt utan tvekan i samtliga fall och redovisas därför inte. Tabellerna redovisar morfologi för PT-nivå 3, morfologi och syntax för PT-nivå 4, samt syntax för PT-nivå 5.

Reliabiliteten i analysresultatet är beroende av antal belägg och obligatoriska kontexter som finns i materialet. Ju fler strukturer som uppvisas av inläraarna desto mer tillförlitligt blir resultatet. Det kan i vissa fall vara svårt att bedöma om inläraaren behärskar en viss nivå när det bara finns ett eller några osäkra belägg för en viss nivå. Dessa är då satta inom parentes. För syntaxens del räcker det med ett belägg för att räknas.

Syftet med att visa resultaten i tabeller är att ge läsaren en överskådlig bild av belägg och kontexter för varje enskild inläraare.

Ett medeltal har räknats ut för varje kolumn, och det har rundats av till närmaste heltal utom i två fall där värdet var för lågt för att ge en rättvisande bild.

Tabell 4.1. De korrekta beläggens relativa frekvens på PT-nivå 3, 4 och 5 hos elever som ej uppnått målen (f/n = antal belägg per obligatoriska kontexter, parentes = få eller osäkra belägg)

PT-nivå	3 (morf)		4 (morf)		4 (syntax)		Totalt nivå 4		5 (syntax)	
	f/n	%	f/n	%	f/n	%	f/n	%	f/n	%
EUM1	(1/1)	100	9/9	100	2/2	100	11/11	100	4/4	100
EUM2	(1/1)	100	5/5	100	5/5	100	10/10	100	1/1	100
VUXEUM1	12/16	75	3/3	100	2/2	100	5/5	100	-/1	0
Medel	5/6	92	6/6	100	3/3	100	9/9	100	1,7/2	67

Tabell 4.1 visar de tre texterna av tio ur Skolverkets bedömningsunderlag som bedömts inte ha uppnått målen för godkänt betyg. Av tabellen framgår att även om inläraaren inte klarat godkänt betyg på skrivuppgiften behärskas PT:s fem nivåer för vissa grammatiska strukturer. Undantaget är inläraaren på vuxenutbildningen som visar att nivå 5 ännu inte är uppnådd.

Tabell 4.2. De korrekta beläggens relativa frekvens på PT-nivå 3, 4 och 5 hos elever som klarat godkänd nivå och däröver (f/n = antal belägg per obligatoriska kontexter, parentes = få eller osäkra belägg)

PT-nivå	3 (morf)		4 (morf)		4 (syntax)		Totalt nivå 4		5 (syntax)	
	f/n	%	f/n	%	f/n	%	f/n	%	f/n	%
Text	f/n	%	f/n	%	f/n	%	f/n	%	f/n	%
G1	7/8	88	2/2	100	8/8	100	10/10	100	/	/
G2	3/4	75	6/9	67	7/8	100	13/16	81	3/5	60
G3	6/7	86	14/15	93	8/10	89	22/24	92	3/3	100
VG1	13/13	100	7/8	88	7/7	100	14/15	93	5/5	100
VG2	10/10	100	8/8	100	4/4	100	12/12	100	5/5	100
VUXG1	1/3	33	3/6	50	3/6	50	6/12	50	1/2	50
VUXVG1	16/21	76	2/2	100	4/4	100	6/6	100	2/4	50
Medel	8/9	80	6/7	85	6/7	91	12/13	89	6/8	66

I tabell 4.2 framkommer belägg för att PT:s fem nivåer är uppnådda och mer därtill. De flesta i studien klarar 80 % -kriteriet. Undantagen är G2 och VUXG1. VUXVG1 klarar 80 % -kriteriet med undantag av nivå 5.

Tabell 4.3. De korrekta beläggens relativa frekvens på PT-nivå 3, 4 och 5 hos eleverna på Språkintrödnings (f/n = antal belägg per obligatoriska kontexter, parentes = få eller osäkra belägg)

PT-nivå	3 (morf)		4 (morf)		4 (syntax)		Totalt nivå 4		5 (syntax)	
	f/n	%	f/n	%	f/n	%	f/n	%	f/n	%
Text	f/n	%	f/n	%	f/n	%	f/n	%	f/n	%
SPR1	2/4	50	6/6	100	2/3	67	8/9	89	/	/
SPR2	6/10	60	2/3	67	7/9	78	9/12	75	-1	0
SPR3	12/22	55	6/6	100	0/5	0	6/11	55	1/1	100
SPR4	5/9	56	4/4	100	3/5	60	7/9	78	1/3	33
SPR5	4/8	50	3/7	43	1/3	33	4/10	40	/	/
SPR6	7/7	100	8/8	100	4/6	67	12/14	86	-1	0
SPR7	1/4	25	3/4	75	-3	0	3/7	43	-1	0
SPR8	4/6	67	-2	0	4/5	80	4/7	57	1/2	50
SPR9	16/16	100	3/3	100	5/5	100	8/8	100	/	/
SPR10	2/6	33	/	/	2/2	100	2/2	100	-4	0
Medel	6/8	60	4/4	76	3/4	59	5/9	72	0,4/2	26

I tabell 4.3 framkommer det att det är bara SPR9 som klarar 80 % -kriteriet för alla nivåer. Det finns dock inget belägg för nivå 5.

Nedan visas varje elevs nivå för morfologisk behärskning och syntaktisk behärskning samt slutligen den morfologiska och den syntaktiska tillsammans. Den morfologiska behärskningen förkortas i tabellerna MO och den syntaktiska behärskningen förkortas SY.

4.3 Morfologisk behärskning

I detta avsnitt redovisas den morfologiska (MO) behärsningen utifrån de kriterierna beskrivna i 3.2.1. Först redovisas i tabellform resultaten utifrån *the emergence criterion*, därefter utifrån 50 % och slutligen redovisas utifrån 80 % -kriteriet. Parentes markerar få eller osäkra belägg.

Tabell 4.4. PT-nivå vid MO-analysen hos samtliga texter enligt *the emergence criterion*

PT-nivå	1	2	3	4	PT-nivå	1	2	3	4
Testtagare					Testtagare				
EUM1	+	+	(+)	+	SPR8	+	+	+	-
EUM2	+	+	(+)	+	SPR10	+	+	+	/
VUXEUM1	+	+	+	+	SPR5	+	+	+	+
G1	+	+	+	+	SPR2	+	+	+	+
G2	+	+	+	+	SPR7	+	+	+	+
G3	+	+	+	+	SPR9	+	+	+	+
VG1	+	+	+	+	SPR4	+	+	+	+
VG2	+	+	+	+	SPR1	+	+	+	+
VUXG1	+	+	+	+	SPR3	+	+	+	+
VUXVG1	+	+	+	+	SPR6	+	+	+	+

+ uppnådd nivå

- ej uppnådd nivå

/ inga kontexter

I tabell 4.4 framgår att alla texter ur Skolverkets bedömningsunderlag processar morfologiska strukturer på PT-nivå 4 utifrån *the emergence criterion*. VG2 skriver till exempel *inga människor är identiska* vilket visar på behärskning av pluralböjning av första deklinationen och efterföljande predikativ kongruens. De två parenteserna visar på belägg som är få eller osäkra. För texterna som elever på Språkintrödningskurs har producerat visar alla utom SPR8 belägg för processning av morfologiska strukturer på PT-nivå 4. I SPR10 fanns inget belägg för denna nivå. SPR1 skriver *Soffbordet är runt och brunt* som är en konstruktion med kongruens på adjektiven på ett korrekt sätt.

Tabell 4.5. PT-nivå vid MO-analysen hos samtliga texter enligt 50 % -kriteriet

PT-nivå	1	2	3	4	PT-nivå	1	2	3	4
Testtagare					Testtagare				
VUXG1	+	+	-	(+)	SPR7	+	+	-	(+)
EUM1	+	+	(+)	+	SPR10	+	+	-	/
EUM2	+	+	(+)	+	SPR5	+	+	+	-
VUXEUM1	+	+	+	+	SPR1	+	+	+	+
G1	+	+	+	+	SPR3	+	+	+	+
G2	+	+	+	+	SPR4	+	+	+	+
G3	+	+	+	+	SPR2	+	+	+	+
VG1	+	+	+	+	SPR8	+	+	+	+
VG2	+	+	+	+	SPR6	+	+	+	+
VUXVG1	+	+	+	+	SPR9	+	+	+	+

+ uppnådd nivå
 - ej uppnådd nivå
 / inga kontexter

I tabell 4.5 visas belägg för korrekta kontexter utifrån 50 % -kriteriet och då kan konstateras att texter skrivna av elever på Språkintröduktion börjar falla ifrån på PT-nivå 3 och PT-nivå 4. Som exempel på detta skriver SPR3 *grån och råda lampor* som visar på korrekt pluralkonstruktion på substantivet men bara korrekt på ett av de två adjektiven. Även en text ur Skolverkets bedömningsunderlag faller ifrån på PT-nivå 3, vilket visas med exemplet *att laga goda och fina mat*.

Tabell 4.6. PT-nivå vid MO-analysen hos samtliga texter enligt 80 % -kriteriet

PT-nivå	1	2	3	4	PT-nivå	1	2	3	4
Testtagare					Testtagare				
VUXG1	+	+	-	-	SPR7	+	+	-	-
G2	+	+	-	(+)	SPR5	+	+	-	-
VUXEUM1	+	+	-	(+)	SPR8	+	+	-	-
VUXVG1	+	+	-	(+)	SPR2	+	+	-	-
EUM2	+	+	(+)	(+)	SPR4	+	+	-	(+)
EUM1	+	+	(+)	(+)	SPR3	+	+	-	(+)
G3	+	+	+	+	SPR10	+	+	-	(+)
G1	+	+	+	+	SPR1	+	+	-	(+)
VG2	+	+	+	+	SPR6	+	+	+	+
VG1	+	+	+	+	SPR9	+	+	+	+

+ uppnådd nivå
 - ej uppnådd nivå
 / inga kontexter

Det hårdaste kriteriet för analysering av texter utifrån PT-nivåer visar att endast fyra av de tio texterna ur Skolverkets bedömningsunderlag klarar PT-nivå 3 och PT-nivå 4. Som exempel på det skriver G1 *mina dåliga känslor* och *alla mina oroligheter*. Bland texterna på Språkintröduktion klarar två av tio PT-nivå 3 och PT-nivå 4 för morfologiska strukturer. SPR6 skriver *På kvällen när det började bli mörkt... de där fina lamporna*, som exempel på det.

4.4 Syntaktisk behärskning

I det här avsnittet redovisas den syntaktiska (SY) behärsningen utifrån de kriterierna beskrivna i 3.2.1. Först redovisas i tabellform resultaten utifrån *the emergence criterion*, därefter utifrån 50 % och slutligen redovisas utifrån 80 % -kriteriet. Parentes markerar svaga eller osäkra belägg.

Tabell 4.7. PT-nivå vid SY-analysen hos samtliga texter enligt *the emergence criterion*

PT-nivå	1	2	3	4	5	PT-nivå	1	2	3	4	5
Testtagare						Testtagare					
VUXEUM1	+	+	+	+	-	SPR7	+	+	+	-	-
G1	+	+	+	+	/	SPR3	+	+	+	-	(+)
EUM1	+	+	+	+	+	SPR5	+	+	+	+	/
EUM2	+	+	+	+	+	SPR1	+	+	+	+	/
G2	+	+	+	+	+	SPR9	+	+	+	+	/
G3	+	+	+	+	+	SPR6	+	+	+	+	-
VG1	+	+	+	+	+	SPR2	+	+	+	+	-
VG2	+	+	+	+	+	SPR10	+	+	+	+	-
VUXG1	+	+	+	+	+	SPR8	+	+	+	+	+
VUXVG1	+	+	+	+	+	SPR4	+	+	+	+	+

+ uppnådd nivå
 - ej uppnådd nivå
 / inga kontexter

I tabell 4.7 framgår att alla texter utom en, ur Skolverkets bedömningsunderlag processar syntaktiska strukturer på PT-nivå 4 och PT-nivå 5 utifrån *the emergence criterion*. EUM2, som jag exemplifierade i avsnitt 4.1, skriver till exempel *som inte tycker om och jobba eftersom de nyligen har gjort håret och sminket*, vilket visar på korrekt användning av framförställd negation i bisats. En av texterna innehåller ingen kontext för denna struktur. För texterna som elever på Språkintröduktion har producerat visar endast två texter belägg för processning av syntaktiska strukturer på PT-nivå 4 och PT-nivå 5. SPR7 skriver *När jag var liten var mitt eget rum dekorerat av...*, där eleven visar på korrekt konstruktion av verbets plats när något annat än subjekt står på första plats. I tre av dessa texter fanns inget belägg för denna nivå.

Tabell 4.8. PT-nivå vid SY-analysen hos samtliga texter enligt 50 %-kriteriet

PT-nivå	1	2	3	4	5	PT-nivå	1	2	3	4	5
Testtagare						Testtagare					
VUXEUM1	+	+	+	+	-	SPR7	+	+	+	-	-
G1	+	+	+	+	/	SPR5	+	+	+	-	/
VUXG1	+	+	+	+	+	SPR3	+	+	+	-	(+)
VUXVG1	+	+	+	+	+	SPR6	+	+	+	+	-
G2	+	+	+	+	+	SPR10	+	+	+	+	-
G3	+	+	+	+	+	SPR2	+	+	+	+	-
VG1	+	+	+	+	+	SPR1	+	+	+	+	/
VG2	+	+	+	+	+	SPR9	+	+	+	+	/
EUM2	+	+	+	+	+	SPR4	+	+	+	+	+
EUM1	+	+	+	+	+	SPR8	+	+	+	+	+

+ uppnådd nivå
 - ej uppnådd nivå
 / inga kontexter

I tabell 4.8 visas belägg för korrekta syntaktiska kontexter utifrån 50 %-kriteriet. Det kan konstateras att de texter som är skrivna av elever på Språkintrödnktion inte alla uppnår PT-nivå 4 och PT-nivå 5. SPR7 skriver *I många boende ungdomar har fått...*, som exempel på ej uppnådd PT-nivå 4. VUXEUM1 ur Skolverkets bedömningsunderlag faller ifrån på PT-nivå 5 med exemplet *att måste alltid observerar soporna och kasta bort inte vad som helst....*

Tabell 4.9. PT-nivå vid SY-analysen hos samtliga texter enligt 80 %-kriteriet

PT-nivå	1	2	3	4	5	PT-nivå	1	2	3	4	5
Testtagare						Testtagare					
VUXG1	+	+	+	-	-	SPR7	+	+	+	-	-
VUXEUM1	+	+	+	+	-	SPR5	+	+	+	-	/
G2	+	+	+	+	-	SPR1	+	+	+	-	/
VUXVG1	+	+	+	+	-	SPR6	+	+	+	-	-
G1	+	+	+	+	/	SPR2	+	+	+	-	-
G3	+	+	+	+	+	SPR4	+	+	+	-	-
VG1	+	+	+	+	+	SPR3	+	+	+	-	(+)
EUM2	+	+	+	+	+	SPR8	+	+	+	+	-
EUM1	+	+	+	+	+	SPR10	+	+	+	+	-
VG2	+	+	+	+	+	SPR9	+	+	+	+	/

+ uppnådd nivå
 - ej uppnådd nivå
 / inga kontexter

Det hårdaste kriteriet för analysering av texter utifrån PT-nivåer visar att endast fem av de tio texterna ur Skolverkets bedömningsunderlag klarar PT-nivå 5, som VG2 visar med satsen *att man inte vet vad ens ansvar är*, och bland texterna på Språkintröktion klarar två av tio PT-nivå 4 men inte någon behärskar PT-nivå 5 för syntaktiska strukturer, vilket SPR10 får visa med satsen *att man känna sig inte bekvem där*.

4.5 Morfologi och syntax

I följande avsnitt redovisas resultaten av MOSY-analysen, där värdena för syntax och morfologi räknats ihop. MOSY-analysen visar på liknande resultat som den separata SY-analysen. MO-analysen skiljer sig dock från de båda andra analyserna genom att morfologin tycks för vissa testtagare tillägnas på ett tidigare stadium än syntaxen. Även här används de tre kriterierna: *the emergence criterion*, 50 % korrekt användning samt 80 % korrekt användning av den analyserade strukturen. Parentes markerar svaga eller osäkra belägg.

Tabell 4.10. PT-nivå vid MOSY-analysen hos samtliga texter enligt *the emergence criterion*

PT-nivå	1	2	3	4	5	PT-nivå	1	2	3	4	5
Testtagare						Testtagare					
VUXEUM1	+	+	+	+	-	SPR7	+	+	+	+	-
G1	+	+	+	+	/	SPR2	+	+	+	+	-
EUM1	+	+	+	+	+	SPR6	+	+	+	+	-
EUM2	+	+	+	+	+	SPR10	+	+	+	+	-
G2	+	+	+	+	+	SPR5	+	+	+	+	/
G3	+	+	+	+	+	SPR1	+	+	+	+	/
VG1	+	+	+	+	+	SPR9	+	+	+	+	/
VG2	+	+	+	+	+	SPR4	+	+	+	+	+
VUXG1	+	+	+	+	+	SPR8	+	+	+	+	+
VUXVG1	+	+	+	+	+	SPR3	+	+	+	+	+

+ uppnådd nivå
 - ej uppnådd nivå
 / inga kontexter

I tabell 4.10 framgår att alla texter utom VUXEUM1 ur Skolverkets bedömningsunderlag processar morfologiska och syntaktiska strukturer upp till PT-nivå 5 utifrån *the emergence criterion*. Text G1 innehöll ingen kontext för PT-nivå 5. Texterna som elever på Språkintröktion har producerat visar endast texterna skrivna av SPR4, SPR8 och SPR3 belägg för processning av vissa strukturer upp till PT-nivå 5. I tre av dessa texter fanns inget belägg för denna nivå. I en sammanvägning på detta sätt ser man att eleverna åtminstone har något exempel på korrekta former av antingen inversion eller kongruensböjning av predikativ.

Tabell 4.11. PT-nivå vid MOSY-analysen hos samtliga texter enligt 50 % -kriteriet

PT-nivå	1	2	3	4	5	PT-nivå	1	2	3	4	5
Testtagare						Testtagare					
VUXG1	+	+	-	(+)	(+)	SPR7	+	+	-	-	-
VUXEUM1	+	+	+	+	-	SPR10	+	+	-	(+)	-
G2	+	+	+	+	+	SPR5	+	+	+	-	/
G3	+	+	+	+	+	SPR1	+	+	+	+	/
VG1	+	+	+	+	+	SPR2	+	+	+	+	-
G1	+	+	+	+	/	SPR6	+	+	+	+	-
VUXVG1	+	+	+	+	+	SPR9	+	+	+	+	/
EUM2	+	+	+	+	+	SPR4	+	+	+	+	+
EUM1	+	+	+	+	+	SPR3	+	+	+	+	+
VG2	+	+	+	+	+	SPR8	+	+	+	+	+

+ uppnådd nivå
 - ej uppnådd nivå
 / inga kontexter

I tabell 4.11 visas belägg för korrekta morfologiska och syntaktiska kontexter utifrån 50 % -kriteriet. Jag kan konstatera att texter skrivna av elever på Språkintrödningskurs inte alla uppnår PT-nivå 3, PT-nivå 4 och PT-nivå 5. Text VUXG1 ur Skolverkets bedömningsunderlag klarar inte PT-nivå 3 och text VUXEUM1 faller ifrån på PT-nivå 5. En av texterna ur detta material innehöll ingen bisatskonstruktion med negation.

Tabell 4.12. PT-nivå vid MOSY-analysen hos samtliga texter enligt 80 % -kriteriet

PT-nivå	1	2	3	4	5	PT-nivå	1	2	3	4	5
Testtagare						Testtagare					
VUXG1	+	+	-	-	-	SPR5	+	+	-	-	/
G2	+	+	-	(+)	-	SPR7	+	+	-	-	-
VUXEUM1	+	+	-	(+)	-	SPR3	+	+	-	-	(+)
VUXVG1	+	+	-	(+)	+	SPR8	+	+	-	-	-
G3	+	+	+	+	+	SPR2	+	+	-	-	-
VG1	+	+	+	+	+	SPR4	+	+	-	-	-
G1	+	+	+	+	/	SPR10	+	+	-	(+)	-
EUM2	+	+	+	+	+	SPR1	+	+	-	(+)	/
EUM1	+	+	+	+	+	SPR6	+	+	+	+	-
VG2	+	+	+	+	+	SPR9	+	+	+	+	/

+ uppnådd nivå
 - ej uppnådd nivå
 / inga kontexter

Det hårdaste kriteriet för analysering av texter utifrån PT-nivåer visar att endast fem av de tio texterna ur Skolverkets bedömningsunderlag klarar PT-nivå 5, och bland texterna på Språkin-

produktion klarar SPR6 och SPR9 PT-nivå 4 men inte någon behärskar PT-nivå 5 för morfologiska och syntaktiska strukturer. Hos SPR5, SPR1 och SPR9 fanns inte någon konstruktion med negation i bisats.

5 Diskussion

Resultatet av undersökningen visar i likhet med Håkansson & Norrby (2007) att det blir en implikationell ordning mellan strukturerna även i skriftligt material och att den planeringstid som finns vid skriftlig produktion inte inverkar på grammatisk processbarhet, som i t.ex. ordföljd i bisats.

PT är designat som förklaringsmodell för talat språk (Pienemann & Keßler 2011) men visar sig applicerbar även på skrivet material.

Resultatet i min undersökning visar också att de analyserade texterna skrivna av elever på grundskolan har passerat nivå 5 och att eleverna därmed kommit längre i sin språkutveckling. De flesta har automatiserat strukturerna och rör sig åtminstone i C-delen av analysmodellen där man behärskar större variation i språket både när det gäller ordförråd och grammatik (se avsnitt 2.2.3).

I den här uppsatsen refererar jag till flera undersökningar, bl.a. Eklund Heinonen (2009) och Håkansson & Norrby (2007) där informanterna finns i olika länder. Liksom informanterna i min undersökning kommer de från olika länder och har olika modersmål, är i olika åldrar men med det gemensamt att lära sig ett främmande språk eller andraspråk. Dessa undersökningar uppvisar samma implikationella mönster.

I Eklund Heinonens (2009) undersökning på den muntliga delen av Tisus, framkommer en klar korrelation mellan grammatisk nivå och testresultat, och det tycks finnas en vattendelare vid PT-nivå 4, eftersom det visar sig att de som klarade testet behärskar PT-nivå 4, medan de som blev underkända befinner sig på PT-nivå 3. Informanterna i den studien är studenter som behärskar svenska och vill styrka dessa kunskaper i ett nationellt, behörighetsgivande språkfärdighetstest för att kunna söka universitets- eller högskolestudier i Sverige.

Av de texter som i den här undersökningen skrivits av vuxenstuderande framgår att den elev som bedömts ej ha uppnått målen ligger genomgående på ungefär samma nivå enligt PT, som den elev som fått betyget VG på skrivuppgiften. Här korrelerar inte testresultat med PT-nivå. Här ser vi i stället en skillnad mellan de båda bedömningsätten performansanalysen och PT, där performansanalysen lägger tonvikten på innehåll och kommunikation i texten. En elev som fått G i betyg på skrivuppgiften ligger betydligt lägre på alla nivåer och klarar knappt 50 % -kriteriet.

Det har tidigare inte gjorts någon PT-analys på exempeltexterna ur Skolverkets material, vilket gör den här undersökningen till den första. I min studie synliggörs skillnad mellan å ena sidan Skolverkets texter producerade av elever i ungdomsskolan och å andra sidan Skolverkets texter producerade av vuxenstuderande på grundskolenivå tillsammans med Språkintröduktions texter producerade av elever som läser svenska för andra året, där de förra har kommit betydligt längre i sin språkutveckling.

Man skulle kunna tänka sig att dra den slutsatsen att eleverna i ungdomsskolan har gått, om kanske inte hela, men största delen av sin skoltid i svensk skola och därför haft chans att tillägna sig språket under en längre tid och på ett djupare plan, medan de vuxenstuderande har kommit till Sverige i äldre tonåren eller vuxen ålder och därför inte hunnit så långt i inlärningsprocessen.

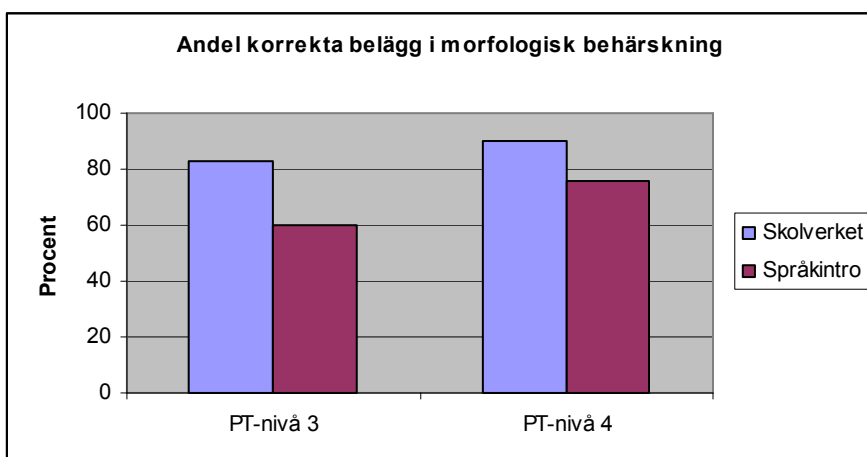
Ungdomarna som läser sva på Språkintröduktion har ungefär samma förutsättningar som vuxenstuderande med utländsk bakgrund. De har kommit till Sverige i sena tonåren och några fyller 18 år under sitt andra år i Sverige. De känner stor press att hinna bli behöriga att söka ett nationellt gymnasieprogram innan de blir hänvisade till studier vid vuxenutbildningen. För att vara behörig till ett nationellt gymnasieprogram krävs att eleven har slutfört årskurs 9 i grundskolan eller motsvarande utbildning, inte redan har genomgått en gymnasieutbildning och att utbildningen påbörjas senast det första kalenderhalvåret då eleven fyller 20 år (www.gymnasium.se). Motsvarande utbildning är alltså Språkintröduktion där eleverna läser in grundskolans ämnen och måste ha minst åtta ämnen med lägst betyget G (E enligt nuvarande betygsskala) för yrkesprogram och minst 12 ämnen med lägst betyget G för studieförberedande program.

Informanterna i Håkansson & Norrbys undersökning är 20 studerande fördelade på två universitet i två länder med ungefär 150 undervisningstimmar i svenska bakom sig när studien inleddes. Även här finns det påvisade implikationella mönstret både i tal och i skrift. Denna grupp befinner sig till största del på PT-nivå 5.

I de följande avsnitten kommer jag att diskutera behärskning av morfologi och syntax i den här undersökningen var för sig.

5.1 Morfologisk behärskning

I undersökningen för den morfologiska behärsningen visar diagram 5.1 en tydlig skillnad mellan exempeltexter tagna ur Skolverkets bedömningsunderlag och texter skrivna av elever på Språkintröduktion. Det är enbart texterna ur Skolverkets bedömningsunderlag som hamnar över 80 % -kriteriet för andel korrekta belägg.

Diagram 5.1. De korrekta beläggen i morfologisk behärskning i procent för samtliga texter

Andel korrekta belägg för den morfologiska behärskningen visar ett lägre procenttal på PT-nivå 3 än på PT-nivå 4. För PT-nivå 3 gäller att kunna attributiv kongruens, t.ex.: *en brun hund, flera bruna hundar*. I de analyserade texterna finns flera exempel där man inte kan se om det är reglerna för pluralbildning med dess fem deklinationer som inte behärskas eller om det är lexikonkunskapen som inte implementerats ännu. För att kunna använda rätt pluralböjning måste inläraren behärska ordets genus, det vill säga avgöra om det är ett neutrum eller ett utrum samt reglerna för dess böjning i plural.

För en andraspråksinlärare kan detta ta lång tid och vanligast är att de två första deklinationerna lärs in först, och sedan överanvänds på andra konstruktioner. En korrekt skriven pluralform kan betyda att inläraren behärskar lexikonkunskapen om just det ordet men inte pluralreglerna, medan en felaktigt använd form kan visa på god regelkunskap (Flyman Mattsson & Håkansson 2010:45f).

I exempeltexten EUM2 från Skolverkets bedömningsanvisningar ovan (se avsnitt 3.2.1) finns fraserna: *sina åsikter* och *två bolag* som exempel på morfologisk behärskning på PT-nivå 3. I texten skriven av elev SPR2 på Språkintroduktion finns fraserna: *många häftiga instrument och jättegammal och mycket kända musiklåtar och toppsånglistor*, där viss osäkerhet finns om plural formen av *gammal* samt det svåra valet mellan *-ar* eller *-er* i reglerna för svensk pluralbildning.

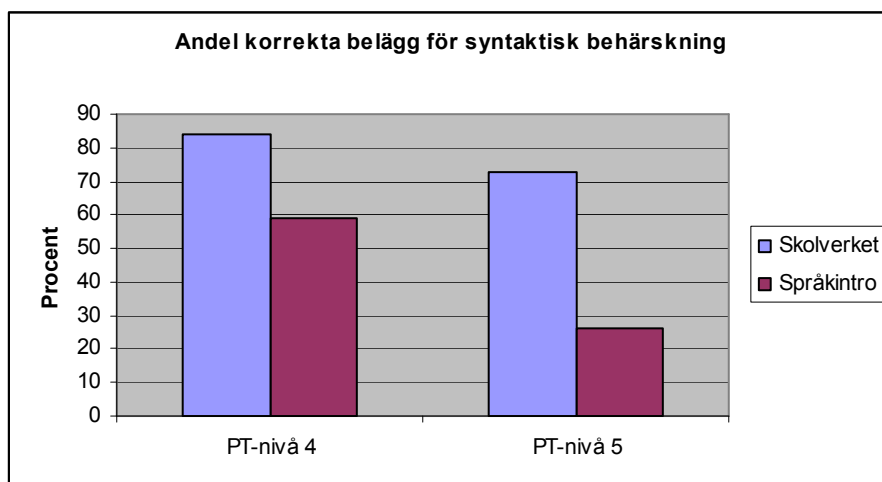
För PT-nivå 4 krävs behärskning av predikativ kongruens, det vill säga fraser som *hundarna är bruna* och även här kan man utläsa om inläraren behärskar reglerna för pluralbildning. Enligt PT behärskas frasproceduren före satsproceduren. I EUM2 finns exempel på PT-nivå 4 i följande sats: *att vi ungdomar var för lata för jobb*. SPR2 skriver i sin insändare:

Många som är trötta på arbetet och skolan och visar här inte full behärskning av morfologin på PT-nivå 4.

Men bland elevtexterna från Språkintröduktion förekommer det hög andel korrekta belägg på PT-nivå 4. Det kan härledas till att pluralkongruens lärs in före genuskongruens, alltså att *a-former* (plural och bestämd form) har fler korrekta kontexter än ord med *-t*-böjning (Flyman Mattsson & Håkansson 2010:48). SPR1 använder pluralformer i sin beskrivning av drömboende: *kuddar som är röda, men soffbordet är rund och brun.*²

5.2 Syntaktisk behärskning

I undersökningen av den syntaktiska behärskningen visar diagram 5.2 på stora skillnader mellan texter skrivna av elever som bedömts enligt Skolverkets bedömningsanvisningar och texter skrivna av elever på Språkintröduktion.

Diagram 5.2. De korrekta beläggen i syntaktisk behärskning i procent för samtliga texter

För behärskning av PT-nivå 4 krävs procedurer som framförställt icke-subjekt med inversion dvs. omvänd ordföljd efter t.ex. tids-, plats- eller rumsadverbial.

I den här undersökningen har jag inte redovisat syntax för PT-nivå 3, då jag finner bedömning av felaktiga belägg får negativa konsekvenser i resultattabellerna, eftersom jag då måste räkna samma konstruktion, exempelvis *Nu jag springer* två gånger, en gång som korrekt belägg för PT-nivå 3 och en gång som inkorrekt belägg för PT-nivå 4. Konstruktionen är inte korrekt och kan inte räknas som en positiv språkutveckling som ju ändå PT är en förklarings-

² Som en parentes här kan nämnas att en av elevtexterna på Språkintröduktion innehöll genomgående konstruktioner som *en stor soffa med vit färg, en tv-bänk med vit färg, en liten med röd färg* och *Jag vill att gardinerna har vit färg*. Här kan man fundera på om det är en strategi för att undvika de grammatiska formerna eller om modersmålet har sådan konstruktion. Denna elevtext är inte med i den här undersökningen.

modell för. Därför redovisas samtliga belägg för ordföljd med inversion i tabellerna kolumnerna för PT-nivå 4.

För texterna ur Skolverkets bedömningsunderlag råder så gott som full behärskning. Den text som drar ner genomsnittet är VUXG1, vilket kan innebära att inlärares text har goda innehållsliga kvaliteter som överväger, det vill säga att texten har en röd tråd och tydlig struktur och att den är begriplig. Det kan också ha att göra med på vilken kognitiv svårighetsnivå texten rör sig och om det eventuellt finns egna slutledningar (Abrahamsson & Bergman 2005:36). De grammatiska strukturerna kanske däremot inte behärskas fullt ut, vilket i sin tur möjligtvis kan förklaras med att vuxna inlärare har anlänt till målspråkslandet i sena tonåren eller som vuxen.

Texter producerade av eleverna på Språkintröduktion som klarar omvänd ordföljd vid spetsställning, det vill säga där subjektet är utbytt mot något annat men där V2-regeln måste upprätthållas, det vill säga att verbet alltid måste stå på andra position i en påståendesats, innehåller ofta konstruktioner med *ska*. SPR2 har sådana exempel: *På högst upp berget jag ska...*, *Sen på högst upp huset jag ska...*, *Men tänk att på morgonen vi ställer fram frukost och sitter med solljus och lysnar på fåglarna och tittar på havet och lugnt och ro*. Men här finns också exempel på korrekt användning: *Första våningen ska jag...*

För behärskning av PT-nivå 5 krävs att en inlärare visar kunskap om negationens eller andra satsadverbials placering både i huvudsats och i bisats. En inlärare måste kunna avgöra skillnaden mellan en huvudsats och en bisats. I ett första inledande skede av L2-inläringen placeras ofta negationen före huvud verbet. Det är först senare som placering av satsadverbial hamnar efter det finita verbet i huvudsats. Om en inlärare placerar t.ex. *inte* före det finita verbet behöver det alltså inte innebära att ordföljdsreglerna behärskas för bisats, utan det kan i stället vara tecken på tidig inlärningsnivå (Flyman Mattsson & Håkansson 2010:55).

I den här undersökningen finns det korrekta former i 73 % av texterna ur Skolverkets bedömningsanvisningar. Även här är det i huvudsak texter skrivna av vuxenstuderande som drar ner siffrorna.

För eleverna på Språkintröduktion förekommer det korrekta belägg i endast 26 % av de texter där sådana konstruktioner fanns med.

5.2.1 Bisatser

I PT-nivå 5 kan man processa grammatisk information mellan huvudsats och bisats. Det innebär att man klarar negationens eller annat satsadverbial, placering i båda satserna. Inlärares

upptäcker att strukturen ser olika ut för de båda satserna. Det talas om högre komplexitet i språket när bisatsanvändandet blir mer frekvent.

Efter hand som språket utvecklas och blir mer avancerat är det snarare att bruket av bisatser minskar som tyder på utveckling. Det avancerade mogna språket utgörs av en koncentration av information, det vill säga mer sägs med färre ord, vilket också innebär färre bisatser. (*Familjen hade utsatts för någon som hade saboterat – Familjen hade utsatts för sabotage*) (Flyman Mattsson & Håkansson 2010:66).

5.3 Bedömning av elevtexter

I inledningen nämnde jag att Skolverkets bedömningsanvisningar för skrivuppgiften på det nationella provet utgår från performansanalysens kompetenser. I performansanalysen ser man till språkproduktionen som helhet och i bedömningsmatriserna kommer de innehållsliga och de kommunikativa kvaliteterna i första hand, följt av textens struktur, språkliga kvalitet, kommunikationsstrategier och slutligen hur skrivregler följs. I kommunikativ språkförmåga ingår, enligt Bachman & Palmers modell (1996), dels organisatorisk kompetens, där inläraren visar sin grammatiska och textuella kompetens, dels pragmatisk kompetens, där funktionell och sociolingvistisk kompetens återfinns (Sundberg 2006:103). Genom performansanalysen dekonstruerar man varje del av språket för att få en uppfattning om helheten. En performansanalys är mycket tidskrävande att genomföra, men när den väl är slutförd ger den en tydlig helhetsbild av en inlärares språkbehärskning inom de olika kvaliteterna.

Ju högre kvalitet på innehållet, desto mer komplex bör den språkliga behärskningen vara, och i den språkliga analysen av en text kan det ibland räcka med att analysera nominalfraser, verbfraser och meningsbyggnad, vilka brukar vara de mest utslagsgivande i en text och ger en ganska heltäckande bild av ordförråd och grammatisk korrekthet (Bergman & Abrahamsson 2004:614). För detta ändamål är det viktigt att ha kunskap om processbarhetsteorins förklaringar av de morfologiska och syntaktiska inlärningsgångarna och att i bedömningen vara medveten om på vilken av PT-nivåerna en inlärare befinner sig för att sammantaget kunna göra en rättvisande bedömning. En analys med hjälp av PT går ganska snabbt att genomföra i jämförelse med performansanalysen men täcker inte in hela registret av olika kompetenser inom språkbehärskningen.

6 Slutsats

I den här undersökningen har jag kommit fram till att elever som befunnit sig i Sverige knappt två år och som har studerat svenska som andraspråk i knappa två läsår ännu inte har passerat alla fem PT-nivåerna. Jag har också sett att texter skrivna av elever i grundskolan visar på

behärskning av de grammatiska strukturer som studerats i den här undersökningen och som utgör processbarhetsteorins fem utvecklingssteg. För de vuxenstuderande vars texter finns representerade i undersökningen gäller snarlika förhållanden som för Språkintröduktions elever.

En slutsats man skulle kunna dra är att inte erbjuda en elev att genomföra ett nationellt prov för år 9 alltför tidigt under sin språkutveckling. Under tiden som denna undersökning pågått har eleverna på Språkintröduktion erbjudits att göra det nationella provet i svenska som andraspråk för åk 9 och både SPR6 och SPR9 klarade läsförståelsedelen, vilken är den hittills enda genomförda delen. Det är också SPR6 och SPR9 som i den sammanvägda analysen av MOSY visat sig behärska speciella grammatiska strukturer på högre PT-nivå än övriga på Språkintröduktion. Utifrån PT-nivåanalyser finns det rimligtvis ett samband mellan betyg och språkbehärskning.

En annan slutsats är att läraren i undervisningen kan följa de naturliga inlärningsgångarna som beskrivits ovan och som innebär att frasmorfologi förvärvas före morfologi över satser, som återigen förvärvas före preverbal position av negationen i bisatser. Detta gäller för samtliga tre kriterier *the emergence criterion*, 50 % -kriteriet och 80 % -kriteriet.

När det sedan kommer till bedömning av en inlärares textproduktion är det viktigt att besitta kunskap om processbarhetsteorins förklaringsmodell om syntaktiska och morfologiska utvecklingsnivåer parallellt med Skolverkets bedömningsanvisningar utifrån performansanalysen för att kunna ge en rättvisande bild av inlärares språkliga kompetenser.

Referenser

- Abrahamsson, Niclas. 2009. *Andraspråksinläring*. Studentlitteratur: Lund.
- Abrahamsson, Tua & Bergman, Pirkko (red.). 2005. *Tankarna springer före... Att bedöma ett andraspråk i utveckling*. HLS Förlag: Stockholm.
- Bergman, Pirkko & Abrahamsson, Tua. 2004. Bedömning av språkfärdigheten hos andraspråkselever. I: Hyltenstam, Kenneth & Lindberg, Inger (red.). *Svenska som andraspråk – i forskning, undervisning och samhälle*. Studentlitteratur: Lund.
- Eklund Heinonen, Maria. 2009. Processbarhet på prov. Bedömning av muntlig språkfärdighet hos vuxna andraspråksinlärare. Uppsala universitet: Uppsala.
- Ellis, Rod & Barkhuizen, Gary. 2005. *Analyzing Learner Language*. Oxford University Press.
- Flyman Mattsson, Anna & Håkansson, Gisela. 2010. *Bedömning av svenska som andraspråk. En analysmodell baserad på grammatiska utvecklingsstadier*. Studentlitteratur: Lund.
- Glahn, Esther, Håkansson, Gisela, Hammarberg, Björn, Holmen, Anne, Hvenekilde, Anne & Lund, Karen. 2001. Processability in Scandinavian Second Language Acquisition. *Studies in Second Language Acquisition*.23. 389–416.
- Hammarberg, Björn. 2004. Teoretiska ramar för andraspråksinläring. I: Hyltenstam, Kenneth & Lindberg, Inger (red.). *Svenska som andraspråk – i forskning, undervisning och samhälle*. Studentlitteratur: Lund.
- Håkansson, Gisela. 2004. Utveckling och variation i svenska som andraspråk enligt processbarhetsteorin. I: Hyltenstam, Kenneth & Lindberg, Inger (red.). *Svenska som andraspråk – i forskning, undervisning och samhälle*. Studentlitteratur: Lund.
- Håkansson, Gisela & Norrby, Catrin. 2007. Processability theory applied to written and oral L2 Swedish. I: Mansouri, F. (red), *Second language acquisition research: theory-construction and testing*. Cambridge. Cambridge Scholars Press, UK. 81–94.
- Keßler, Jörg-U. & Pienemann, Manfred. 2011. Research methodology. I: Pienemann, Manfred & Jörg-U. Keßler (red.). *Studying Processability Theory*. John Benjamins Publishing Company: Amsterdam. 84–96.
- Philipsson, Anders. 2004. Svenskans morfologi och syntax I ett andraspråksperspektiv. I: Hyltenstam, Kenneth & Lindberg, Inger (red.). *Svenska som andraspråk – i forskning, undervisning och samhälle*. Studentlitteratur: Lund.
- Pienemann, Manfred & Jörg-U. Keßler (red.). 2011. *Studying Processability Theory*. John Benjamins Publishing Company: Amsterdam.
- Skolverket. 2011. *Ämnesprov i Svenska/Svenska som andraspråk årskurs 9*. Stockholm: Skolverket.
- Skolverket. 2012. *Ämnesprov i Svenska/Svenska som andraspråk årskurs 9*. Stockholm: Skolverket.
- Sundberg, Gunlög. 2006. Att bedöma andraspråkstexter. I: Josephson, Olle (red.). *Textvård: Att läsa, skriva och bedöma texter*. Svenska språknämnden.
- www.codex.vr.se (access 2013-06-09)
- www.gymnasium.se (access 2013-05-12)